

บทความ

ครุฑหลังกับหญิงมลายุมุสลิม
ทางภาคใต้ของประเทศไทย:
วาทกรรมและเรื่องเล่า*

สิริไพลิน สิงห์อินทร์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

* บทความนี้ปรับปรุงจากเนื้อหาบางส่วนของวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เรื่อง "ปัญหาความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ และศาสนาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้: ภาพสะท้อนจากเรื่องเล่าของครูไทยพุทธ." (สิริไพลิน สิงห์อินทร์ 2554).

**"Khru Juling" (Miss Juling) and Malay Muslim Women
in Southern Thailand: discourses and narratives**

Siripailin Sing-In

Master of Arts (Social Development), Chiangmai University

ABSTRACT

This paper aims to explore discursive formation of the vilolent killing of *Juling Pongkunmul*, a Buddhist teacher in southern Thailand. The paper is divided into two parts: first, drawing upon A. J. Greimas' Quest Model, the paper studies various narrative constructions of Miss *Juling* as a national heroine through a film and a song dedicated to Miss *Juling*. Second, the author explores unintended consequences of such discursive formation on the Malay Muslim women in southern provinces of Thailand, who have been stigmatized as a part of the fundamentalism that instigates such ethnic-religious violence. The author proposes that, approaching the narratives with phenomenological framework can help us better understand the experiences of Malay Muslim women, particularly how they can negotiate with the dominant discourses.

keywords

Juling Pongkunmul, Phenomenology, discourses, narratives, quest model, Malay Muslim, women

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการศึกษาบันทึกความทรงจำของสังคมไทยในกรณีเหตุความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับครูจุฬิง ปงกันมูล โดยที่เนื้อหาของบทความแบ่งออกเป็นสองส่วนสำคัญได้แก่ *ส่วนแรก* ผู้เขียนมุ่งศึกษารายละเอียดของเรื่องเล่าถึงครูจุฬิงที่รัฐและผู้คนในสังคมพากันเล่าถึงเธอผ่านสื่อต่างๆ เช่น ภาพยนตร์และบทเพลง ในส่วนนี้ผู้เขียนจะใช้ผังการแสวงหา (quest model) ของ อัลเกอร์ดัส ยูเลียน เกรมส์ มาเป็นเครื่องมือในการศึกษาเพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่าสารในลือนั้นแฝงมาด้วยวาทกรรมชุดหนึ่งที่มุ่งสร้างภาพตัวแทนให้ครูเป็นวีรสตรี *ส่วนที่สอง* ผู้เขียนจะแสดงให้เห็นว่า “วาทกรรมครูจุฬิง” ได้ส่งผลกระทบต่อหญิงชาวมลายูมุสลิม ทำให้คนกลุ่มนี้ต้องตกเป็นจำเลยทางสังคม เนื่องจากถูกกล่าวหาอย่างเหมารวมว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและผู้สนับสนุนศาสนาที่เป็นต้นเหตุของการทำร้ายครู และเพื่อที่จะตอบโต้กับวาทกรรมดังกล่าว ผู้เขียนจึงนำเสนอว่ามีการศึกษาตีความเรื่องเล่าอีกแบบหนึ่งนั่นคือการตีความเรื่องเล่าตามกรอบของปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology) ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการตีความเรื่องเล่าที่จะนำพาผู้คนข้ามพ้นจากการถูกวาทกรรมครอบงำได้

คำสำคัญ

จุฬิง ปงกันมูล, ปรากฏการณ์วิทยา, ผังการแสวงหา, ผู้หญิง, มลายูมุสลิม, เรื่องเล่า, วาทกรรม

ถาม: รู้เรื่องครูจุหลังรีเปล่า

ตอบ: รู้เรื่องค่ะ

ถาม: ครูจุหลังเค้าเป็นคนทำงานเพื่อสังคมใช่ไหมคะ

ตอบ: ใช่ค่ะ

ถาม: แล้วคิดยังไงเรื่องครูจุหลัง

ตอบ: น่าสงสารค่ะ เค้าทำความดีแล้วต้องมาเจออย่างนี้ค่ะ โดนรุมทำร้าย

ถาม: ทำไมคนรุมทำร้ายเค้า

ตอบ: จับเป็นตัวประกัน

ถาม: แล้วใครทำเค้า

ตอบ: พวกคนใต้ มีเป็นประชาชนด้วยไม่ใช่เหรอ

ถาม: แล้วทำไมประชาชนต้องทำครู

ตอบ: สร้างสถานการณ์ ทำให้เกิดความวุ่นวาย

(ส่วนหนึ่งของบทสนทนาในภาพยนตร์ พลเมืองจุหลัง (2551))

ธนศ อารณสุวรรณ (2556) กล่าวว่า “อดีตและความทรงจำไม่ใช่เป็นเพียงความทรงจำของคนคนเดียว แม้จะถูกเขียนหรือสร้างขึ้นจากความทรงจำของคนๆ เดียวก็ตาม เพราะว่าเนื้อเรื่องในความทรงจำนั้นเกิดขึ้นและดำเนินไปบนประสบการณ์และความรับรู้ของคนอื่นๆ ในสถานที่นั้นและนอกพื้นที่นั้นด้วยอย่างยากจะแยกกันออก ปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบคือผู้คนอันหลากหลายและปัจจัยเกี่ยวพันที่ครอบคลุมหลายปริมณฑลทั้งการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ในห้วงเวลาอันจำกัดที่ไม่ยาวนาน ทำให้เรื่องราวที่จับลงเป็นความประทับใจที่ตราตรึงแน่นหนาต่อคนที่ได้ประสบพบพานมา มีความรู้สึกเหมือนกับว่ามันเป็นความทรงจำของเมื่อวันวานที่ยังไม่ถูกลบเลือนไปจากความคิดเราได้”

บทความ “บันทึกความทรงจำ: ครูจุหลังกับหญิงมลายูมุสลิม” ถูกเขียนขึ้นจากฐานความคิดข้างต้นเพื่อที่จะศึกษาความทรงจำของผู้คนในสังคมไทยที่มีต่อครูจุหลัง บทความจึงเริ่มต้นด้วยการสำรวจความทรงจำร่องรอยที่ปรากฏอยู่ในสื่อต่างๆ ทั้งสื่อในโลกโซเชียลมีเดีย อย่างวิกิพีเดีย สื่อบทเพลงและภาพยนตร์ ฯลฯ ในเนื้อหาส่วนนี้ผู้เขียนจะทำการวิเคราะห์รายละเอียดใน

การเลือก “เรื่องเล่า” ของสื่อ โดยจะนำฝั่งการแสวงหาของอัลเกอร์ดัส ยูเลียน เกรมัส (Algirdas Julien Greimas อ้างถึงใน นพพร ประชากุล 2552) มาใช้เป็นเครื่องมือในการถอดรื้อโครงสร้างของเรื่องเล่า เพื่อที่เราจะได้เห็นวาทกรรมที่อยู่เบื้องหลังเรื่องเล่า นั้น ทั้งนี้ ผู้เขียนตระหนักว่า ในเรื่องเล่ามีทั้งรูปแบบของความคิด และการแสดงภาพตัวแทนซึ่งผู้คนอาศัยเป็นสื่อกลางเพื่อจะสามารถเข้าใจความเป็นจริงผ่านภาพจำลองเหล่านั้น

ต่อมาเนื้อหาในส่วนที่สองของบทความ ผู้เขียนเลือกหยิบยก “เรื่องเล่า” จากชีวิตและประสบการณ์ของหญิงชาวมลายูมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นำมาเสนอจากเนื้อหาในส่วนนี้ผู้อ่านจะได้เห็นความเชื่อมโยงว่าเรื่องราวหลังความตายของครุฑหลังส่งผลให้หญิงชาวมลายูมุสลิมต้องตกเป็นจำเลยทางสังคมในฐานะที่พวกเขาถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ทำร้ายครุ โดยผู้เขียนเลือกนำวิธีการศึกษาตีความเรื่องเล่าตามแนวปรากฏการณ์วิทยามาใช้ เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่าน้ำเสียงจากเรื่องเล่าของผู้ให้ข้อมูลนั้นสะท้อนถึงความทรงจำเรื่องครุฑหลัง ที่เหมือนหรือแตกต่างออกไปจากความทรงจำหลักของสังคม

ฟังสื่อพูดถึงครุฑหลัง

หากเอ่ยถึงเรื่องเล่าเกี่ยวกับครุในแผ่นดินไทย ผู้เขียนเชื่อว่าเรื่องเล่าเกี่ยวกับครุฑหลัง ปงกันมุลเป็นบุคคลที่ถูกบันทึกไว้ในความรับรู้ในความทรงจำของผู้คนในสังคมไทย เห็นได้จากการที่สื่อทุกแขนงพากันนำเสนอเรื่องราวของเธอ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ บทเพลง และสื่อภาพยนตร์ นอกจากนี้ยังมีสื่อในรูปแบบอื่นซึ่งทำหน้าที่บอกเล่าเรื่องครุฑหลัง เช่น หอศิลป์ครุฑหลัง ปงกันมุล ในเนื้อหาบทความส่วนแรกนี้ผู้เขียนต้องการอธิบายให้ผู้อ่านได้ทราบว่า เรื่องที่สื่อต่างๆ เลือกเล่าถึงครุฑหลังวางอยู่บนโครงสร้างของความคิดแบบคู่ตรงข้ามระหว่างความเป็นนางเอกของครุฑหลัง และความเป็นผู้ร้ายของผู้ก่อเหตุ ซึ่งถูกระบุว่าเป็นชาวมลายูมุสลิมและส่วนใหญ่เป็นหญิง นอกจากนี้ในเนื้อหาของเรื่องเล่าแฝงฝังไปด้วย “วาทกรรมครุฑหลัง” นั่นคือการเชิดชูครุในฐานะแม่พิมพ์ของชาติ แต่ในอีกด้านหนึ่งกลับกดทับชาวมลายูมุสลิมเอาไว้ โดยการเหมารวมว่าเป็นพวกเดียวกับผู้ก่อเหตุ

ครูจุหลังในวิกิพีเดีย (22 สิงหาคม พ.ศ. 2554)

ผู้เขียนเลือกนำเสนอข้อมูลจากเว็บไซต์วิกิพีเดียเพื่อการอภิปรายในบทความนี้ เพราะเป็นเว็บไซต์ที่ได้รับความนิยมจากผู้คนทั่วไปในสังคม โดยเฉพาะนักเรียนนักศึกษาในยุคปัจจุบันที่ต้องทำรายงานหรือต้องการหาความรู้เพิ่มเติมก็มักจะนึกถึงการสืบค้นข้อมูลจากเว็บไซต์นี้เป็นที่แรก (แม้ข้อมูลจากวิกิพีเดียไม่ได้รับการยอมรับให้อ้างอิงในงานวิชาการก็ตาม) ในเว็บไซต์วิกิพีเดียเมื่อเราพิมพ์ชื่อครูจุหลังลงไปข้อมูลของเธอก็จะปรากฏขึ้นว่า

นางสาว จุหลัง ปงกันมูล หรือ ครูจ้อย (มีนาคม พ.ศ. 2522 - 8 มกราคม พ.ศ. 2550)
ข้าราชการครูตำแหน่งครูผู้ช่วยโรงเรียนบ้านภูจิงลือปะ อำเภอกระแจะ จังหวัดนราธิวาส
ผู้ถูกจับเป็นตัวประกันไปคุมขังไว้ในอาคารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กใกล้มัสยิดประจำหมู่บ้าน
และถูกรุมทำร้ายจนบาดเจ็บสาหัส เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2549 เจ้าหน้าที่สามารถช่วย
ครูจุหลังได้และนำตัวส่งโรงพยาบาลนราธิวาสราชนครินทร์ และส่งต่อไปยังโรงพยาบาล
สงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาในวันต่อมา เนื่องจากเธอถูกตีจนสมอง
กระทบกระเทือนอย่างรุนแรง สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้ทรงรับครูจุหลัง
เป็นคนไข้ในพระราชินูปถัมภ์โดยตลอดจนถึงวันสุดท้ายของชีวิต

เรื่องเล่ากระแสหลักอย่างวิกิพีเดียไม่ได้ตั้งคำถามถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับครู บอกแค่เพียงว่า “เธอเป็นที่รู้จักของสังคมในฐานะเหยื่อครูที่เสียชีวิตจากความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ลำพังเรื่องเล่านี้ไม่ได้สร้างความพิเศษให้กับครูจุหลัง เพราะมันทำให้เกิดคำถามว่าความตายของครูจุหลังแตกต่างจากครูไทยพุทธอีกร้อยกว่าศพอย่างไร เมื่อลงมือตีความเรื่องเล่าจึงได้คำตอบว่า เรื่องเล่าเกี่ยวกับครูจุหลังนี้มีความพิเศษหลายประการ

ประการแรก “จุหลังเลือกจะเป็นครูในภาคใต้ โดยให้เหตุผลว่า “อยากช่วยเด็กๆ ที่ได้ เพราะทุกวันนี้พื้นที่ในสามจังหวัดภาคใต้หาครูได้ยากเต็มที” ประโยคนี้เองที่ชูอุดมการณ์ความเป็นแม่พิมพ์ของชาติให้โดดเด่นโดนใจสาธารณชน

ประการที่สอง เรื่องเล่าในวิกิพีเดียยังบอกอีกว่าครูจุหลัง “ถูกจับเป็นตัวประกัน และถูกรุมทำร้ายจนบาดเจ็บสาหัส” หลังจากเจ้าหน้าที่รัฐช่วยเหลือเธอออกมาได้ เธอยังต้องเข้ารับการรักษาระยะเวลานาน เพราะ “เธอถูกตีจนสมองกระทบกระเทือนอย่างรุนแรง” และในที่สุดเธอก็จากไป ภาพความรุนแรงนี้เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้การตายของครูจุหลังมีความพิเศษกว่าครูคนอื่น

เพราะครูส่วนใหญ่มักถูกยิงหรือฟัน ซึ่งก่อให้เกิดความตายโดยเฉียบพลันไม่ต้องทนทุกข์ทรมานทางร่างกายเท่าครูจุหลิงที่ถูกฆาตร้าย

ประการที่สาม คือ ความเจ็บและความตายของเธอเป็นดั่งแม่เหล็กที่ดึงดูดใจเอากลุ่มคนมากมายให้เข้ามามีส่วนร่วมในเหตุการณ์ต่างๆ ทั้งการแสดงความสงสารเห็นใจและการเยียวยาตลอดจนการยกย่องคุณค่าความดีของเธอ ในเรื่องเล่านี้ปรากฏพระนามของพระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์ที่เข้ามาช่วยเหลือในการดูแลรักษาพยาบาลตลอดจนจัดการพิธีศพให้แก่ครูจุหลิง และยังมีการเชิดชูเกียรติมารดาของครูจุหลิงในฐานะแม่ดีเด่นประจำปี พ.ศ. 2549 ประเภท “แม่ของผู้นำประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ” ครูจุหลิงมีความพิเศษตรงที่เธอได้รับเกียรติจากสถาบันกษัตริย์มากอย่างที่คุณคนอื่นไม่เคยได้รับมาก่อน ที่สุดแล้วเมื่อสถาบันสูงสุดให้ความสำคัญแก่เธอถึงเพียงนี้ ภาครัฐจึงพร้อมใจล้อมรอบโดยให้การยกย่องเธอเช่นกันดังที่กระทรวงศึกษาธิการมอบรางวัลเกียรติยศครูผู้มีอุดมการณ์และจิตวิญญาณครู พ.ศ. 2550 โดยครูจุหลิงเป็นบุคคลแรกที่ได้รับเกียรตินี้

เมื่อรัฐเล่าเรื่องครูจุหลิง

ต่อเนื่งจากการรายงานข้อมูลใน*วิกิพีเดีย* เราลองไปเจาะลึกถึงบทบาทขององค์กรของรัฐอย่างกระทรวงศึกษาธิการ ก็พบว่าองค์กรนี้ได้รับบทในการเล่าเรื่องครูจุหลิง ในฐานะที่ครูจุหลิงเป็นบุคลากรหนึ่งของกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการมีการแสดงออกในประเด็นว่าด้วยการจากไปของครูจุหลิงมากมาย นอกจากการมอบรางวัลครูผู้มี “อุดมการณ์และจิตวิญญาณความเป็นครู” ให้แก่ครูจุหลิงแล้ว กระทรวงศึกษาธิการยังได้จัดสร้าง “หอศิลป์ครูจุหลิง ปงกันมุล” ขึ้นที่บ้านเกิดของเธออีกด้วย นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้นกล่าวในพิธีเปิดหอศิลป์ว่า “การสร้างหอศิลป์ครูจุหลิง ปงกันมุล เป็นสิ่งที่มีคุณค่ายิ่ง เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้สังคมไทยได้ระลึกคุณงามความดีในด้านความเสียสละ มุ่งมั่นในอุดมการณ์ มีความกล้าหาญในการปฏิบัติหน้าที่ครูอย่างไม่เกรงกลัวอันตราย จนที่สุดต้องจบชีวิตตนเองท่ามกลางความสะเทือนใจของคนทั้งประเทศ”

หอศิลป์แห่งนี้สร้างขึ้นเพื่อเป็น “แหล่งเรียนรู้ด้านศิลปะและคุณธรรมของครูจุหลิง” ที่แห่งนี้มีรูปแบบเหมือนครูจุหลิงในชุดข้าราชการ สื่อถึงการให้เกียรติครูจุหลิงซึ่งทำหน้าที่จนตัวตาย หอศิลป์แห่งนี้เป็นที่รวมผลงานที่ครูจุหลิงรังสรรค์ไว้เมื่อครั้งยังมีชีวิต ผลงานศิลปะของครูจุหลิงที่ถูกนำมา

จัดแสดงนั้นโดยมากแล้วเป็นรูปพระบรมวงศานุวงศ์และวัดวาอาราม ซึ่งเป็นสิ่งเชื่อมโยงกับความ เป็นไทยที่ดี และยังได้รวมเอาโล่รางวัลเกียรติยศ บทเพลง บทกลอนจดหมาย พวงหรีด ใบแสดง คำรักษาพยาบาล สิ่งแสดงน้ำใจและความอาลัยที่พระบรมวงศานุวงศ์ ภาครัฐ และประชาชน ทัวไปได้มอบให้แก่ครูจุฬาลง ครูโรงเรียนอนุบาลดอยหลวงผู้หนึ่งให้สัมภาษณ์กับผู้เขียนเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2554 ว่าในทุกๆ ปี จะมีการจัดงานเพื่อรำลึกถึงเธอ กิจกรรมในงานเน้นไป ที่การส่งเสริมความสามารถทางด้านศิลปะให้แก่เด็กนักเรียนและเป็นการเผยแพร่เรื่องราว ของคุณครูเอาไว้ไม่ให้เลือนหายไปจากสังคม

ภาพวาดในภาพ 1 ถูกจัดวางไว้ในตู้กระจกไม่ไกลจากรูปปั้นของครูจุฬาลง ชวนให้นึกถึง การกิจในการสร้างความเป็นไทยที่รัฐส่งมอบให้กับครู บรรยายภาคในภาพเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้น ในห้องเรียน คุณครูกำลังเขียนข้อความ “รักกันไว้เถิด เราเกิดร่วมแดน...” เพื่อจะส่งสารไปยัง เด็กนักเรียนชาวมลายูมุสลิม แต่บนกระดานนั้นปรากฏคำว่า “ไ...” ที่ยังเขียนไม่เสร็จ อาจถอด ความได้ว่าเมื่อสิ้นครูจุฬาลงไปแล้วภารกิจนี้ยังต้องถูกสานต่อ

ภาพ 1 ภาพวาดที่มีผู้มอบให้แก่ครูจุฬาลง

บทเพลงถึงครุฑหลัง

เรื่องเล่าเกี่ยวกับ ครุฑหลังยังปรากฏในรูปของบทเพลง ชื่อเพลงว่า *ครุฑหลัง* แต่งโดย สุริยะ ตะวันฉาย ผู้ได้รับการนำเสนอผ่านสื่อต่างๆ ในฐานะทูตสันติภาพ (เลขา เกลี้ยงเกลา และ สุเมธ ปานเพชร 2551) บทเพลง *ครุฑหลัง* ของสุริยะมีเนื้อหาดังนี้

เพลง *ครุฑหลัง*

ครุฑเก่งคนกล้า มีนามว่าครุฑหลัง ครุฑเก่งคนจริง ยอดหญิงแม่พิมพ์ของไทย
จากบ้านเมืองนอน จากจรจากเมืองเชียงราย เป็นครูอยู่เมืองแดนใต้ เพื่อให้เด็กมีการศึกษา
อยู่นานวัน ครุฑนั้นผูกพันจิตใจ ไม่คิดกลับไปเชียงรายบ้านเดิมของครู
ลึกๆ ในใจอยากให้เด็กเพียรเรียนรู้ โตขึ้นจะได้เป็นครู ไม่อยู่ร่วมหมู่เป็นโจร
เหตุการณ์วันนั้นฉันยังจำได้ โจรจับครูไป ชังไว้ทุบตีหนอครู
มันช่างโหดร้าย ใจดำจำใจใครรู้ จึงคิดมาทำร้ายครุฑคิดมุ่นน่าเจ็บใจ
ครุฑเก่งคนจริง จูหลังครูจงปลอดภัย พวกเราชาวไทยร่วมใจขอพรทุกครา
ทั่วโลกประณามกลุ่มโจรใจทรามต่ำช้า ต่อเย้าขอพรน้อยหนา
ละหมาดขออาร์ซออัลเลาะห์คุ้มครอง

สุริยะ ตะวันฉาย (2551)¹

บทเพลงที่เลือกมาวิเคราะห์นี้ถูกหยิบยกมาเป็นตัวแทนของบทเพลงอื่นๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ ครุฑหลัง ซึ่งโดยมากเนื้อหาของเพลงแทบไม่แตกต่างกัน เช่น การใช้ดอกไม้เป็นสัญลักษณ์แทน ตัวตนของครุฑหลัง มุ่งกล่าวถึงความตั้งใจทำหน้าที่ครู ความเมตตาของครูที่มีต่อนักเรียน ถวายทอดจินตนาการถึงความน่ากลัวและความอันตรายของพื้นที่ชายแดนใต้ กล่าวโทษผู้ก่อเหตุ ในขณะที่บทเพลงครุฑหลังของสุริยะต่างออกไป ตรงที่ผู้แต่งได้สื่อสารกับผู้ฟังก่อนที่จะเข้าสู่คำร้อง ข้างต้นผู้ประพันธ์ได้เกริ่นนำว่า “เกิดเหตุการณ์จับตัวครุฑหลังที่ถูกลือปะในวันนั้น ผมตรงไป ในหมู่บ้านอย่างเร็วพลัน ช่วยเหลือกันนำส่งโรงพยาบาล” เนื้อความนี้ผู้เล่าต้องการจะบอกว่า ตัวเขามีความใกล้ชิดกับเหตุการณ์ทำร้ายครุฑหลังเป็นอย่างมาก ความใกล้ชิดต่อเหตุการณ์ที่เขานำเสนอ มีอำนาจในการจูงใจ ทำให้อยากฟังเพลงมากขึ้น ทำให้อยากรู้ว่าเขาจะพูดถึงเหตุ ความรุนแรงนี้ว่าอย่างไร

¹ ได้มีการเผยแพร่คลิปวิดีโอเพลงดังกล่าวทางเว็บไซต์ youtube ก่อนจะถูกลบออกไปในเวลาต่อมา.

เพลงของเขาเริ่มด้วยการยกย่องครูจุหลังในฐานะ “ครูเก่งคนกล้า” ผู้จากจรจากบ้านเกิดมาไกลและไม่ยอมกลับบ้านไป เพราะมีความผูกพันกับเด็กๆ เธออยากให้เด็กๆ มีการศึกษาที่ดี ถ้อยคำที่ผู้แต่งใช้ในบทเพลงปรากฏคำว่าโจรสองครั้ง ครั้งแรกเป็นการพูดแทนครูจุหลังด้วยประโยคที่ว่า “ลึกๆ ในใจอยากให้เด็กเพียรเรียนรู้ โตขึ้นจะได้เป็นครู ไม่อยู่ร่วมหมู่เป็นโจร” จากนั้นเพลงก็เข้าสู่ท่อนสร้อยว่า “โจรจับครูไปขังไว้ทูปตีหนอครู มันช่างโหดร้าย ใจดำจำใจใครรู้ จึ่งคิดมาทำร้ายครู คิดดูมันน่าเจ็บใจ” ในบทเพลงปรากฏคำว่า “โจร” ซึ่งเป็นคำที่มีความอ่อนไหวและอาจถูกตีความไปในหลายแง่มุม สำหรับคำว่าโจรในท่อนแรกนั้นให้ภาพลบว่าเด็กในท้องถิ่นจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ไม่ได้รับการศึกษานั้นไม่มีทางออกใดๆ นอกจากการไป “อยู่ร่วมหมู่เป็นโจร” ส่วนคำว่าโจรในท่อนต่อมานั้นอาจตีความได้หลายแง่มุม เช่น ผู้แต่งต้องการสื่อว่าการจับตัวและรุมทำร้ายครูเป็นการกระทำเยี่ยงโจร หรือผู้แต่งต้องการสื่อว่าการจับตัวและรุมทำร้ายครูเป็นการกระทำของโจร

ในมุมมองของคนทั่วไปเมื่ออ่านบทเกริ่นนำและได้ฟังเพลงแล้วอาจตีความว่าเหตุการณ์นี้เป็นฝีมือของกลุ่มโจรมืออาชีพ ความคิดเช่นนี้จะสอดคล้องกับข่าวจากฝ่ายความมั่นคงที่รายงานว่าผู้ก่อเหตุเป็น “กลุ่มภรรยาเครือข่ายญาติของแนวร่วมขบวนการก่อการร้าย ได้รับการฝึกฝนและเข้ากระจายตัวตามหมู่บ้านต่างๆ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อปฏิบัติการได้ทุกเมื่อ” ข่าวสารนี้ต่างออกไปจากความเป็นจริงอีกชุดหนึ่งที่รายงานว่า “ครูจุหลังและครูคินีนาฏแห่งโรงเรียนกุจิงลือปะถูกจับเป็นตัวประกันโดยกลุ่มชาวบ้านจำนวนกว่า 100 คน ทั้งหญิงชาย ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงมากกว่า” (จันจิรา สมบัติพูนศิริ 2549)

จะเห็นว่าเนื้อหาของเพลงมีการตั้งคำถามว่า “ฆ่าครูทำไม” มีการตั้งคำถามถึงเจตนาของผู้กระทำ มีการคาดเดาว่าพวกเขาอาจจะถูกบีบคั้นกดดันด้วยภาวะอย่างใดอย่างหนึ่งจนต้อง “จำใจ” ลงมือก่อเหตุ และในบทเพลงนี้ยังส่งสายตามองผู้ก่อเหตุทำร้ายครูเป็น “คนอื่น” อย่างชัดเจนโดยการเลือกเล่าเรื่องราวความโหดร้ายป่าเถื่อนของผู้ก่อเหตุ สอดรับกับข่าวสารในสื่อต่างๆ ที่เผยแพร่เรื่องนี้จากมุมมองเดียวกัน

ภาพยนตร์ พลเมืองจุหลัง (2551)

สื่อภาพยนตร์ก็เป็นสื่ออีกแขนงหนึ่งที่ไม่ตกขบวนในการเล่าเรื่องครูจุหลังให้สาธารณชนได้ฟัง ภาพยนตร์สารคดีพลเมืองจุหลังได้ใช้เหตุการณ์ของครูจุหลังเป็นหมุดหลักในการดำเนินเรื่อง

เพื่อที่จะเชื่อมโยงประเด็นไปยังเหตุการณ์ความรุนแรงและความยุติธรรมของรัฐที่เกิดขึ้นกับสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไปมาตั้งแต่เหตุการณ์ปล้นปืนที่ภาคใต้เมื่อต้นปี พ.ศ. 2547 เหตุการณ์ความรุนแรงที่มีสยิดกรือเซะ เหตุการณ์ที่ตากใบ เรื่องราวของ تیمฟุตบอลเยาวชนที่เสียชีวิต การจับกุมและกักบริเวณ น.พ.แวมาฮาดี แวดาโอะ เป็นเวลาถึง 3 ปี ในฐานะผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้นำในการก่อความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และการลอบยิงสมาชิกวุฒิสภา ฟาห์รุดดิน เป็นต้น นอกจากนี้ยังสลับเหตุการณ์จากภาคใต้ขึ้นมาสู่จังหวัดเชียงรายอันเป็นบ้านเกิดของครุจุหลัง ซึ่งเป็นการถามไถ่ถึงทรรศนะของคนทางนี้ว่ามีความเห็นอย่างไรกับเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น แคมป์ปิดท้ายด้วยเหตุการณ์ขึ้นม้นแบบตลกขึ้นในเหตุการณ์รัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 อีกด้วย (Coppinocchio 2551)

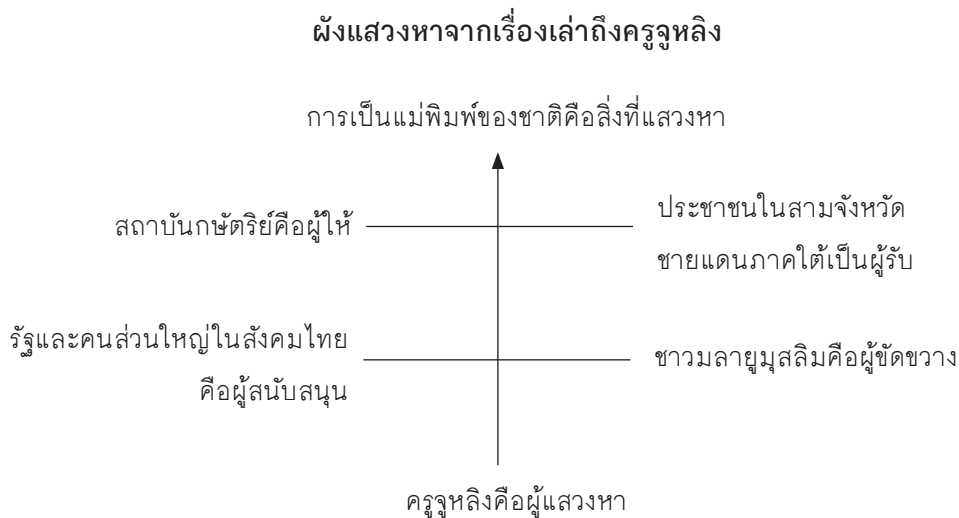
การตีความของผู้สร้างได้ส่งสารออกมาในเนื้อหาของภาพยนตร์ ซึ่งหากมองในแง่ดี เป็นภาพยนตร์ที่พยายามพูดถึงครบทุกประเด็น ทั้งความรักในชาติ ศาสน์ กษัตริย์ของครุจุหลังและผู้คนในสังคมไทย ทั้งยังให้ภาพความงดงามของการให้อภัย โดยการฉายภาพคุณแม่ของครุจุพร้อมถ้อยคำที่ว่าเธอไม่กล่าวโทษใครทั้งสิ้นและขอให้ครุจุหลังเป็นคนสุดท้ายที่จะต้องจากไป เพราะไฟแห่งความขัดแย้ง นอกจากนี้ ภาพรวมของหนังยังทำให้เห็นว่าคนไทยยังขาดความเข้าใจต่อปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างมาก สังคมมีการมองอย่างเหมารวมว่าชาวมลายูมุสลิมเป็นผู้ก่อการร้าย จนเกิดความรู้สึกเกลียดชังแบ่งเขาแบ่งเรา ไม่พร้อมและไม่ยอมรับฟังความจริงในอีกด้านหนึ่ง

ในอีกแง่หนึ่ง ภาพยนตร์เรื่องนี้ก็ถูกวิพากษ์ว่าเป็นสิ่งที่ประกอบสร้างขึ้นจากชิ้นส่วนของอคตินานาประการดังปรากฏในบทวิจารณ์ชิ้นต่อไปนี้

สิ่งที่ผู้สร้างทำเพื่อหาข้อเท็จจริงในกรณีต่างๆ ที่ยังขาดความกระจ่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นกรณีครุจุหลัง สะบ้าย้อย หรือมัสยิดกรือเซะ มีแค่การสอบถามชาวบ้านซึ่งแม้จะอยู่ในพื้นที่และเกี่ยวข้องกับผู้ใช้ชีวิต แต่ทุกคนล้วนแต่ไม่ใช่พยานที่เห็นเหตุการณ์ ไม่มีใครให้คำตอบได้ว่าเกิดอะไรขึ้นไม่มีการสอบถามกับเจ้าหน้าที่ระดับสูง ไม่ติดตามสอบถามกลุ่มคนที่ถูกจับกุมตัวอย่างน่าเคลือบแคลง ทั้งที่ผู้สร้างที่ลงพื้นที่นำทีมโดยบุคคลระดับวุฒิสมาชิกหนึ่งพาดูชมไปยังสถานที่เกิดเหตุเห็นสถานที่จริง เห็นกระถังกองเลือดสามารถสร้างภาพขึ้นในจินตนาการผ่านคำบอกเล่าของหลายคนสะท้อนใจกับญาติของผู้เสียชีวิต สงสารเห็นใจชายที่เมียของเขาถูกเจ้าหน้าที่จับกุมล้มผัสได้ถึง

ความคับข้องเจ็บแค้น แต่สุดท้ายผู้ชมก็กลับออกมาโดยไม่ได้เข้าใจอะไรมากขึ้นเลย ถ้า
การสำรวจตรวจสอบพบอุปสรรคเรื่องการไม่ให้ความร่วมมือของเจ้าหน้าที่หรือชาวบ้าน
ไม่กล้าให้ข้อมูลนั้นก็ต้องแสดงออกมาให้เห็น เพื่อให้แก่นสารของหนังเรื่องอำนาจรัฐ
กับชาวบ้านยังมีน้ำหนักมากขึ้น (พล พะยาบ 2552)

เมื่อผู้อ่านได้รับฟังเรื่องเล่าเกี่ยวกับ ครูจุฬิงมาพอสังเขปแล้ว ต่อไปผู้เขียนจะนำผังการ
แสวงหา (quest model) ของเกรมัส (อ้างถึงใน นพพร ประชากุล 2552, 252) มาใช้เป็นเครื่องมือ
ในการตีความเรื่องเล่าเกี่ยวกับครูจุฬิง

เห็นได้ว่า แกน “ผู้แสวงหา-สิ่งที่แสวงหา” เป็นแกนของการตั้งโปรแกรมเรื่องเล่าซึ่งบอกว่าเนื้อเรื่องทั้งหมดจะเป็นเรื่องราวของการแสวงหาที่ถูกกระตุ้นขึ้นด้วยความต้องการหรือพลังปรารถนาบางประการ แกน “ฝ่ายสนับสนุน - ฝ่ายขัดขวาง” เป็นแกนของการเดินเรื่องเนื่องจากความขัดแย้งที่ตั้งอยู่บนแกนนี้ทำหน้าที่ผลักดันท้องเรื่องให้เดินไปข้างหน้าด้วยแรงยื้อยุดจุดกระชากกันระหว่างพลังตรงข้ามทั้งสอง และแน่นอนว่าชัยชนะของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดย่อมเป็นตัวกำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลวของการแสวงหาดังกล่าว และอาจสื่อนัยของค่านิยมที่แฝงอยู่ในเนื้อเรื่อง (เช่น ใครชนะ คนนั้นเป็นฝ่ายถูก) ส่วนแกน “ผู้ให้-ผู้รับ” เป็นแกนของการคลี่คลายเรื่อง เพราะจะปรากฏชัดก็ต่อเมื่อความขัดแย้งในแกนที่สองได้สิ้นสุดลงแล้ว อาจถือได้ว่าแกนนี้

แสดงให้เห็นลำดับสูงต่ำในด้านคุณค่า เช่น “ผู้ให้” มักจะอยู่ในสถานะที่สูงกว่า “ผู้รับ” หรือการให้สิ่งที่ผู้อื่นปรารถนาอาจถือเป็นการกระทำที่สง่างามน้อยกว่า

จากการตีความเรื่องเล่าในเบื้องต้น เราพบข้อสังเกตที่น่าสนใจว่าในการเล่าเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับครูจุฬานั้น ผู้เล่าไม่ได้เล่าเหตุการณ์ทุกเหตุการณ์ หากเลือกมาเฉพาะเหตุการณ์ที่สำคัญและข้ามเหตุการณ์ที่ไม่สำคัญไปเสีย ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของโรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) ที่อธิบายถึงเป้าหมายของการเล่าเรื่องราว แก่นแรกของการเล่าเรื่องก็คือ เล่าทำไม และเล่าให้ใครฟังหรืออ่าน (Barthes 1996 อ้างถึงในพลสุข ตันพรหม 2546, 8) และทำให้ผู้เขียนต้องการเสนอเชื่อมโยงต่อไปว่า ในเรื่องเล่านี้มีวาทกรรม (discourse) อยู่ด้วย ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2543) ได้นิยาม “วาทกรรม” ว่าหมายถึง ระบบและกระบวนการในการสร้าง/ผลิตเอกลักษณ์และความหมายให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง นอกจากนี้ วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้างกลายสภาพเป็นวาทกรรมหลัก เมื่อพิจารณาในด้านของเชื่อมโยงระหว่างวาทกรรมกับภาษาแล้ว จึงอาจกล่าวได้ว่า วาทกรรมคือระบบที่ให้การพูด/การเขียนในสังคมหนึ่งๆ เป็นไปได้ เพราะวาทกรรมจะเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ เงื่อนไข และกลไกต่างๆ ในการพูด/การเขียน (Foucault 1970, 79-80 อ้างถึงใน ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร 2543) ในแง่นี้มนุษย์ราวกับกระทำตาม/ตอกย้ำ/ผลิตซ้ำ กฎเกณฑ์ของสิ่งที่พูด แต่โดยที่มนุษย์เรามีใช้หุ่นยนต์ที่จะทำทุกอย่างตามที่ได้ถูกวางโปรแกรมไว้ แม้เราแต่ละคนจะได้รับวาทกรรมชุดเดียวกัน แต่การตอบโต้ตอบสนองต่อวาทกรรมของเราแต่ละคนก็มีความแตกต่างกันไปโดยขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการที่หล่อหลอมขึ้นมาเป็นตัวเรา เช่น ชาติ กำเนิดหรือประสบการณ์ชีวิต เป็นต้น

ในมุมมองของผู้เขียนเมื่ออ่านสื่อทุกชิ้นอย่างละเอียด สิ่งที่ผู้เขียนสัมผัสได้คือ การวางโครงเรื่องแบบคู่ตรงข้าม นั่นคือคู่ตรงข้ามระหว่างคน 2 ชาติพันธุ์ ไทยพุทธกับมลายูมุสลิม ดังที่ผั่งแสงมาจากเรื่องเล่าถึงครูจุฬา แสดงออกมาว่าครูจุฬานั้นเป็นตัวแทนของประเทศไทยที่สื่อสารกับคนในสังคมด้วยการแสดงตนอย่างเชื่อมโยงกับสถาบันกษัตริย์อันเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนส่วนใหญ่ในสังคมภาพของสถาบันซึ่งเป็นผู้ให้ที่ยิ่งใหญ่ตอบรับกับ วาทกรรมแม่พิมพ์ของชาติ ซึ่งหมายถึง ครูผู้เสียสละเพื่อผดุงความถูกต้องดีงาม มีแต่ความหวังดีให้แก่เด็กนักเรียน โดยหวังว่าสิ่งที่ครูพร่ำสอนนั้นจะทำให้เด็กฯ มีอนาคตที่สดใสและเป็นการกำลังสำคัญของชาติในกาลต่อไป ในเมื่อครูเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการสร้างชาติ น้ำใจครูที่บริสุทธิ์ถึงดงาม จึงเป็นภาพ

ตรงกันข้ามกับน้ำใจอันเลวทรามต่ำช้าของผู้ที่ทำร้ายครู ผู้ที่ทำร้ายครูจึงตกอยู่ในฐานะผู้ที่บ่อนทำลายชาติไทยเป็นศัตรูของชาติไทยไปโดยปริยาย

อย่างไรก็ตาม ในสื่อบางชิ้น อย่างเช่น ภาพยนตร์ *พลเมืองจุฬาลงกรณ์* ที่ยังมีการสร้างพื้นที่ให้กับคนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้แสดงตัวตนสื่อสารกับสังคมบ้าง จนทำให้เกิดการปะทะกันของเรื่องเล่าที่ฝ่ายหนึ่งเล่าให้ชาติพันธุ์ไทยเป็นผู้อ่อนแอถูกทำร้าย แต่ภาพยนตร์ครูจุฬาลงกรณ์กลับให้รายละเอียดของเรื่องที่ลึกซึ้งกว่า โดยพยายามแสดงว่าชาวมลายูมุสลิมซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ก็ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงเช่นกัน ด้านน้ำเสียงที่สื่อพูดถึงครูจุฬาลงกรณ์ล้วนเป็นเสียงที่ชื่นชมยกย่องในฐานะที่เธอเป็นนางเอกของเรื่อง ในขณะที่เมื่อเอ่ยถึงผู้ก่อเหตุน้ำเสียงที่ใช้ก็เต็มไปด้วยคำถามว่าลงมือทำร้ายครูที่แสนดีได้อย่างไร ในเนื้อเสียงยังแฝงถึงการตัดสินว่าผู้ก่อเหตุเป็นพวกอกตัญญูไม่สำนึกบุญคุณครู โดยมีสื่อน้อยรายที่จะพยายามใช้พลังในการอธิบายถึงสภาพปัญหาความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนใต้ให้ผู้คนได้รับรู้ เสียงที่สื่อส่งมาจึงเป็นลักษณะของเสียงที่สร้างการครอบงำมากกว่าการเปิดโอกาสหรือตั้งคำถามให้ผู้รับสารได้ลองพยายามหาคำตอบว่า เหตุความรุนแรงนั้นมีบริบทอย่างไร นอกจากครูจุฬาลงกรณ์แล้ว มีใครอีกบ้างที่เป็นเหยื่อของความรุนแรง

ฟังเสียง “นางร้าย” [๗]

ข้อค้นพบจากส่วนแรกของบทความ สร้างความกังวลให้แก่ผู้เขียนว่าหากเราใช้วิธีการตีความเรื่องเล่าเช่นนี้ แม้จะทำให้เราเข้าใจว่า “ภาพของครูจุฬาลงกรณ์ในฐานะตัวแทนของครูไทยพุทธผู้เสียสละเพื่อชาติ” ภาพชาวมลายูมุสลิมที่ถูกปะป้ายเหมารวมว่าเป็นพวกโหดร้ายไร้มนุษยธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดโดยวาทกรรม ลำพังความตระหนักรู้อาจไม่มีพลังเพียงพอที่จะทำให้เราหลุดพ้นจากกับดักความคิดแบบคู่ตรงข้ามระหว่างไทยพุทธกับมลายูมุสลิมไปได้ ผู้เขียนจึงคิดถึงการตีความเรื่องเล่าอีกแนวทางหนึ่งที่เรียกว่าแนวทาง “ปรากฏการณ์วิทยา” (Phenomenology) ซึ่งมีจุดเด่นคือ เป็นแนวทางที่ไม่มุ่งค้นหาข้อเท็จจริง แต่ให้ความสนใจกับการหาความจริงในโลกประสบการณ์ นั่นก็คือความเป็นจริงตามเรื่องเล่า ตามสายตาและความเข้าใจของผู้ถูกศึกษา ปรากฏการณ์วิทยามีฐานแนวคิดที่ความมนุษย์ทุกคนล้วนมีแว่นหรือเครื่องกรองที่ถูกกำหนดโดยวัฒนธรรมของแต่ละคน และไม่สามารถสลัดแว่นนั้นทิ้งได้ ดังนั้นจึงไม่มีข้อเท็จจริงที่อยู่เหนือไปจากการสังเกตของผู้ที่มีแว่นทางอคติ ฉันทาคติ คำว่าปรากฏการณ์จึงหมายถึง

ปรากฏการณ์แห่งจิตสำนึกหรือความเป็นจริงที่คนได้รับรู้ ปรากฏการณ์ที่คนหนึ่งๆ เชื่อว่าเป็นจริง รับรู้ว่าเป็นจริง เพราะฉะนั้นสิ่งที่จะมาเป็นประเด็นของการศึกษาจึงไม่ใช่ข้อเท็จจริง แต่เป็นเรื่องของความเป็นจริงในโลกของประสบการณ์ (อภิญา เฟื่องฟูสกุล 2551) ผู้เขียนจึงคาดหวังว่าการศึกษาตีความเรื่องเล่าด้วยวิธีนี้อาจทำให้เราสามารถเข้าใจสารที่ถูกบรรจุอยู่ในเรื่องเล่านั้นในแง่มุมที่ละเอียดลึกยิ่งยิ่งขึ้น

ผู้เขียนขอเริ่มด้วยการทบทวนงานศึกษาที่บอกเล่าถึงเหตุความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านมุมมองของหญิงชาวมลายูมุสลิม เพื่อใช้เป็นฐานในการทำความเข้าใจและวิเคราะห์บริบทปัญหาความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ส่งผลกระทบต่อชีวิตผู้คน โดยที่งานศึกษาที่หยิบยกมาจะทำหน้าที่บอกเล่าว่าความตายของครุฑหลัง ส่งผลกระทบต่อหรือมีอิทธิพลต่อหญิงชาวมลายูมุสลิมผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ก่อเหตุอย่างไรบ้าง ต่อจากนั้นจึงขยับไปฟังเรื่องเล่าจากเสียงสดของหญิงชาวมลายูมุสลิม ซึ่งพวกเธอได้เล่าถึงชีวิตในความรุนแรง เล่าถึงครุฑของพวกเธอ และเล่าถึงครุฑหลัง

“ ‘ผู้หญิง’ ในความรุนแรงและสันติภาพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้”

บทความเรื่อง “ ‘ผู้หญิง’ ในความรุนแรงและสันติภาพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ที่ร้อยเรียงโดยจันจิรา สมบัติพูนศิริ (2549) ได้บรรยายเหตุทำร้ายครุฑหลังว่า เหตุเกิดเมื่อช่วงบ่ายของวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 ครุฑหลังและครุฑคินีนาฏ ถาวรสุข แห่งโรงเรียนบ้านลูจิงลีอะปะ อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส ถูกจับเป็นตัวประกันโดย “กลุ่มชาวบ้านจำนวนกว่า 100 คน ทั้งหญิงชาย ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงมากกว่า” นัยสำคัญของเหตุการณ์นี้อยู่ที่ว่าถือเป็นสถานการณ์ความรุนแรงครั้งแรกที่ผู้ก่อความรุนแรงถูกรับรู้ว่าเป็น “ผู้หญิง” ซึ่งไปพ้องกับข่าวจากฝ่ายความมั่นคงว่า “กลุ่มภรรยาเครือข่ายของแนวร่วมขบวนการก่อการร้ายได้รับการฝึกฝนและเข้ากระจายตัวตามหมู่บ้านต่างๆ ในสามจังหวัดภาคใต้ เพื่อปฏิบัติการก่อเหตุได้ทุกเมื่อ”

ปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้จันจิราตั้งคำถามขึ้นมาว่า ท่ามกลางสถานการณ์ความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตลอดช่วงเวลา 2 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2547-2549) เกิดอะไรขึ้นกับผู้หญิงไม่ว่าจะเป็นแม่ ภรรยา น้องสาว ลูกสาว และเครือข่ายผู้หญิงในครัวเรือนแบบขยายของมุสลิม และนอกเหนือจากความเป็นไปได้ที่ผู้หญิงจะใช้ความรุนแรงในบริบทสถานการณ์สามจังหวัดภาคใต้แล้ว ความเกี่ยวข้องของผู้หญิงดังกล่าว มีความหมายต่อการมองสถานการณ์ความ

รุนแรงที่เปลี่ยนไปอย่างไร บทความของจันจิราบอกแก่สาธารณชนว่าผู้คนทั้งหญิงชายต่างมีความเกี่ยวข้องกับความรุนแรง โดยแต่เดิมมีความคิดว่าผู้หญิงถูกกันให้อยู่นอกวงของความรุนแรง ทว่าแท้จริงแล้วผู้หญิงได้รับผลกระทบจากความรุนแรงมาโดยตลอด จนสร้าง “ความเป็นไปได้” และแนวโน้มที่ผู้หญิงจะเข้าเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ในฐานะ “ผู้กระทำความรุนแรง” มากขึ้น ทั้งนี้ ผู้เขียนหวังว่าการมองสถานการณ์ที่เกิดขึ้นผ่านสายตาและเรื่องเล่าของแม่และเมียของผู้เสียชีวิต บาดเจ็บ ถูกจับกุม หรือถูกอุ้ม ทั้งพุทธและมุสลิม ทั้งฝั่งเจ้าหน้าที่และชาวบ้าน ทำให้เห็นถึงความซับซ้อนของปรากฏการณ์และช่วยให้เข้าใจความบังเอิญอย่างจงใจที่ผู้หญิงเข้ามาเกี่ยวข้องโยงใยในสายธารแห่งความรุนแรงได้มากขึ้น

ปาริฉัตร บัตรประโคน (2549) ได้วิจารณ์บทความนี้ไว้ว่า “ภาพความยากลำบาก ความทุกข์ยาก และความเจ็บปวดทั้งหลายที่คนในครอบครัวผู้สูญเสียต้องเผชิญได้รับการขยายให้กระจ่างแก้ไข ค่อยหวานเพาะให้ผู้อ่านรู้สึกเห็นอกเห็นใจ ต่อชะตากรรมของคนเหล่านี้ เมื่อพิจารณาในฐานะเรื่องเล่า (narrative) ทำให้เห็นถึงอำนาจของเรื่องเล่าอันว่าด้วยความยากลำบากของผู้หญิงและผู้สูญเสีย ซึ่งไม่เพียงแต่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงที่มาที่ไปของความรุนแรง และการใช้ความรุนแรงโดยผู้หญิง แต่ยังไปให้ความชอบธรรมและรับรองการใช้ความรุนแรงอันนี้ด้วย”

อย่างไรก็ดี ในแง่มุมของผู้เขียนมองว่าบทความของจันจิราไม่ได้แสดงการวิเคราะห์ตัวเรื่องเล่าของผู้หญิงผู้สูญเสียเหล่านั้น ประเด็นหลักของจันจิราคือการวิเคราะห์ถึงตัวสถานการณ์ที่ผู้หญิงถูกลากเข้ามาเกี่ยวข้องกับความรุนแรงโดยตรงมากขึ้น และพยายามอธิบายว่าตัวนโยบายของรัฐเองอาจมีส่วนกระตุ้นให้เกิดสถานการณ์ดังกล่าว สิ่งที่น่าสนใจคือจากเหตุการณ์ครุฑหลังถูกทำร้ายนี้ บทความได้ชี้ให้เห็นการตอบโต้ตอบสนอง (re-action) ที่รุนแรงจากสาธารณชนที่มองผู้ก่อเหตุ (ซึ่งมีผู้หญิงมุสลิมด้วย) ในเชิงลบมากขึ้น ตรงนี้แสดงว่าในกรอบวาทกรรมรัฐไทยทำให้พลเมืองไทยเจ็บแค้นและมองพลเมืองไทยเชื้อชาติอื่นอย่างหวาดระแวง ประเด็นก็คือกรอบวาทกรรมรัฐทำงานในฐานะตัวกระตุ้นความรุนแรงอย่างไร จันจิราจึงพยายามหาทางออกด้วยการเสนอ “กรอบการมอง” แบบใหม่ที่พยายามช่วยให้ผู้อ่านไม่ติดกรอบวาทกรรมรัฐ ด้วยการช่วยเปลี่ยนมุมมองชี้ให้ผู้อ่านมองเห็นความทุกข์และความเจ็บแค้นจากประสบการณ์ของผู้หญิงมุสลิมที่สูญเสียญาติของตน

จากบทความนี้เป็นตัวอย่างของการเสนอทางออกโดยเสนอให้คนอ่านเปลี่ยนมุมมองต่อคนในพื้นที่ใหม่ไม่ให้ติดในกับดักวาทกรรมรัฐ ทั้งนี้เพื่อความเข้าใจที่กระจ่างขึ้น ผู้เขียนขอยกตัวอย่างการตีความเรื่องเล่าโดยเลือกเอาเรื่องเล่าจากชีวิตและประสบการณ์ของผู้หญิงมุสลิม

ในสามจังหวัดชายแดนมาเป็นกรณีศึกษา เราจะมาพิจารณากันว่าเมื่อหยิบเอาแนวคิดการตีความปรากฏการณ์นิยมมาใช้จะช่วยให้เราหลุดจากกับดักวาทกรรมแบบคู่ตรงข้ามระหว่างรัฐไทยกับมลายูมุสลิมได้หรือไม่ อย่างไร

เมื่อหญิงชาวมลายูมุสลิมเล่าถึงครูและครุจุหลัง

ผู้เขียนมีโอกาสดำฟังเสียงของหญิงชาวมลายูมุสลิม 5 คน คือ กะนิอาย กะนิบุหงา กะนิปานะ กะนิอาจิง กะนิลาจิง² ในการพูดคุยแบบพบเห็นหน้าและทางโทรศัพท์ในช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2554 ผู้เขียนแจ้งแก่ผู้ให้ข้อมูลว่าอยากทราบถึงเรื่องราวชีวิตในเหตุความรุนแรง ทั้งชีวิตของพวกเธอ และเหตุการณ์ความรุนแรงซึ่งเป็นที่รับรู้ของสังคม อย่างการฆ่าครู เผาโรงเรียน โดยเฉพาะเหตุที่เกิดขึ้นครุจุหลัง ผู้ให้ข้อมูลเหล่านี้มีประสบการณ์ชีวิตที่แตกต่างกัน พวกเธอทุกคนพากันบอกว่า เป็นทุกข์กับสภาพความเป็นอยู่ท่ามกลางเหตุความไม่สงบ เหตุความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดนั้นทำให้ชีวิตของผู้ให้ข้อมูล 3 คนต้องพบกับความสูญเสีย

ในกรณีของกะนิอาย เธอเล่าว่า ได้รับข้อมูลที่ไม่สามารถเปิดเผยที่มาได้ว่า ผู้ที่ฆ่าสามีของเธอคือเจ้าหน้าที่รัฐ แต่ก็ไม่สามารถเอาผิดกับผู้ก่อเหตุได้ เรื่องราวของสามีเจ็บหายไปกับสายลม นั่นเป็นเพราะเธอเป็นชาวมลายูมุสลิม เจ้าหน้าที่จึงไม่กระตือรือร้นที่จะตามจับตัวคนผิด มาลงโทษ “ก็จะจับใครละ ไม่มีเลย ถ้าคนไทยพutschถูกยิงเค้าก็จับเลย แม้แต่คนพิการก็จับไป เขาบอกว่าสงสัยว่าคนนั้นเป็นคนยิง แต่ว่าของเรานี้ไม่เคยถามเลย ไม่เคยบอกเลย แผลก็ดีเหมือนกัน”

ด้านเรื่องของกะนิบุหงา เธอต้องทนทุกข์อยู่กับความรู้สึกสูญเสีย “กะเก็บตัวอยู่ในบ้านนานถึง 3 ปี แต่ก่อนเคยคิดจะมาตายด้วยซ้ำแต่ลูกๆ ห้ามไว้ เวลามีคนอยู่ตรงไหนไม่กล้าเดินผ่าน เพราะกลัวเค้าจะพูดตามหลังว่าเราเป็นแม่หม้าย คนที่ทำก็ถูกเจ้าหน้าที่ยิงตาย ตรงที่เค้ายิงสามีกันนั้นแหละ แต่กะไม่รู้ว่าเขาทำอะไร”

ผู้ให้ข้อมูลอีกคนหนึ่ง คือกะนิปานะ ภายในช่วงเวลา 6 ปีแรกที่เกิดเหตุความรุนแรง เธอสูญเสียพี่น้องไปทั้งสิ้น 4 คน เธอเล่าว่า “ทุกวันนี้เรายังไม่รู้ใครเป็นคนทำ พี่น้องบางคนทำงานให้รัฐ เราก็เดาว่าคนทำเค้าไม่พอใจที่บ้านเราทำงานให้รัฐ แต่พี่น้องคนอื่น ก็เป็นชาวสวนธรรมดา

² ผู้เขียนใช้นามสมมติแทนชื่อของผู้ให้ข้อมูลทุกคนที่ปรากฏในบทความนี้.

อยู่บ้านทำงานที่บ้าน เค้าก็ยังฆ่าอีก เราเลยเดาไม่ได้ว่าคนที่ทำเค้าไม่พอใจอะไรครอบครัวเรา เจ้าหน้าที่รัฐก็ให้ความคุ้มครองเราไม่ได้ ตัวก็เองก็ถูกคุกคามจนต้องย้ายเข้าไปอยู่ในเมือง เพราะเรารู้สึกว่าบ้านไม่ใช่ที่ที่ปลอดภัยสำหรับเราอีกต่อไป”

นอกจากนี้ยังมีผู้เล่าคนอื่นๆ ที่แม้ไม่ได้สูญเสียญาติพี่น้อง แต่ก็ต้องสูญเสียความสุขในชีวิตที่เธอเคยมี ดังที่เกะนิลาจิครูหญิงชาวมลายูมุสลิมเล่าว่าเธอแสนจะหวาดหวั่นกับเหตุความรุนแรง “โรงเรียนเพิ่งจะถูกเผา แต่ไม่เป็นขานะ ชาวบ้านช่วยกันดับทัน มันก็ไหม้ห้องเรียนไปห้องหนึ่ง นี่ก็ทำเรื่องย้ายมาสอนโรงเรียนใกล้บ้านแล้วไม่รู้จะได้ย้ายรีเปลา” นอกจากนี้ครูชาวมลายูมุสลิมยังได้พูดแทนชาวบ้านว่า “คนในพื้นที่เค้าไม่อยากให้เกิดความรุนแรงหรอกเค้าอยากจะพัฒนาอยากมีงานทำที่ดี เดียวนี้เค้าไปอยู่มาเลย์กันเยอะเพราะอยู่บ้านทำมาหากินไม่ได้ไง เค้าต้องทำมาหากิน”

เสียงจากหญิงชาวมลายูมุสลิมในส่วนนี้คงช่วยสะท้อนมุมมองเรื่องความเดือดร้อนของผู้คนในพื้นที่ให้สังคมได้รับรู้ ว่าความทุกข์ที่เกิดจากความรุนแรงนั้นมันเป็นของทุกคนโดยไม่แบ่งแยกชาติพันธุ์และศาสนาเลย

เหตุแห่งความรุนแรง

เมื่อสอบถามว่าเหตุแห่งความรุนแรงเกิดขึ้นจากอะไร ผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนต่างบอกเล่าถึงสาเหตุของปัญหาจากมุมมองและประสบการณ์ของตน เกะนิลาเล่าว่า “มันเกิดจากความขัดแย้งกัน บางทีก็ศาสนา บางทีเค้าก็ขัดแย้งกันเอง บางทีก็เจ้าหน้าที่รัฐทำงานไม่ถูกต้อง พอโตะอิหม่ามถูกยิง โตะครูถูกยิง คนก็คิดกันว่าใครทำ คนธรรมดาทำอะไรไม่ได้นะ เค้าไม่กล้า ไม่มีอาวุธด้วย เขาเลยมองว่าเจ้าหน้าที่ทำ แล้วพอเขาทำ (ทำร้าย) เจ้าหน้าที่ไม่ได้ เขาก็ทำ (ทำร้าย) คนไทย สาเหตุเราคิดว่ามาจากเจ้าหน้าที่มากกว่า”

ด้านเกะนิลาจึงมองว่า “มันต้องเป็นเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน เพราะเรารู้ว่าความขัดแย้งนี้มีมานานแล้วแต่ทำไมมันเกิดถี่ขึ้น ในสามจังหวัดนี้ยาเสพติดเยอะมาก ของหนีภาษีเยอะมาก แต่ทำไมรัฐจัดการไม่ได้ใช้มัย มันมีผลประโยชน์ทับซ้อนอยู่ข้างในไม่ใช่หน่อยๆ มันเป็นระดับชาติเลย ส่วนเรื่องศาสนาก็มีบ้างไม่ใช่ไม่มีเลย ตรงนี้ก็เหมือนเรื่องแบ่งแยกดินแดนนั่นแหละ มันถูกทำให้กลายเป็นเรื่องใหญ่ เพราะสามจังหวัดมีจุดอ่อนตรงนี้ กระบวนการรัฐเองก็ทำให้มันครึกโครม

เรื่องมันเกิดขึ้นจนถึงทุกวันนี้เพราะแก้ปัญหาไม่ถูกจุดนี้แหละ คือมองในแง่เดียว มองแต่เรื่องแบ่งแยกดินแดนไง”

นอกจากนี้กะนิอาจึงยังได้พูดถึงเรื่องการรับรู้ประวัติศาสตร์ปัตตานีด้วยว่า “เรื่องประวัติศาสตร์นี้บางคนก็เค้าเรียนมา คนที่เค้าเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่มีความโกรธแค้นมาเค้าปลุกฝังในสิ่งที่โกรธแค้น ตอนที่เราเรียนที่แห่งหนึ่งเราก็ได้ฟังบ้าง เรื่องอดีตที่เราถูกรังแกเยอะ พอเราเปลี่ยนที่เรียนก็ไม่ได้ฟังเรื่องนี้อีก พวกผู้ใหญ่ที่เราอยู่ด้วยเค้าก็เล่าเรื่องนี้ เค้าเล่าเรื่องความสำคัญของปัตตานีในอดีต เค้าก็เล่าเราอยู่ร่วมกันมาได้อย่างสันติสุข ความขัดแย้งกับรัฐไม่ได้เอามาเป็นเรื่องใหญ่โต”

เรื่องเล่าทั้ง 3 เรื่อง บอกเล่าสาเหตุของเหตุความรุนแรงว่า เกิดจากการต่อต้านเจ้าหน้าที่รัฐที่ใช้ความรุนแรงกับคนในพื้นที่ เรื่องเจ้าหน้าที่รัฐก่อเหตุเพื่อตึงงบประมาณ เรื่องขบวนการค้ายาเสพติดและเรื่องขบวนการค้าของหนีภาษีที่มีเจ้าหน้าที่รัฐเข้าไปพัวพัน เรื่องศาสนา เรื่องสำนึกทางประวัติศาสตร์ปัตตานี เห็นได้ว่ามีเพียงประเด็นเรื่องศาสนาและสำนึกประวัติศาสตร์เท่านั้นที่เจ้าหน้าที่รัฐไม่เข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรง แต่ยังคงเกี่ยวข้องกับรัฐ เพราะผู้เล่าบอกว่ากระบวนการของรัฐมุ่งโหมกระพือให้สังคมเห็นว่าเรื่องชาติพันธุ์และศาสนาเป็นสาเหตุสำคัญที่สุดซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้ง ข้อสรุปในการวิเคราะห์เรื่องนี้ คือ ในสายตาของผู้เล่าสาเหตุของความรุนแรงทั้งหมดล้วนเกี่ยวข้องกับรัฐทั้งสิ้น โดยที่เรื่องเล่าของกะนิอาจึงนั้นแสดงถึงการสร้างคู่ตรงข้ามจากทั้งฝ่ายรัฐและผู้ต่อต้านรัฐที่พลอยทำให้คนบริสุทธิ์ต้องล้มตาย ซึ่งเป็นการเล่าเรื่องที่ต่างออกไปจากข้อเสนอของดันแคน แมคคาร์โก (Duncan McCargo (2008)) ที่พูดอย่างชัดเจนว่าความรุนแรง (ทางตรง) ที่เกิดขึ้นใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดขึ้นจากการที่สังคมมลายูมุสลิมเสื่อมอำนาจทางศีลธรรม ความแตกแยกในกลุ่มผู้นำด้านศาสนาอิสลาม เพราะความคิดความเชื่อที่แตกต่างกัน และถูกรัฐทำให้แตกแยกกันเพราะผลประโยชน์นานาประการ จนนำไปสู่วิกฤตภาวะผู้นำ ซึ่งทำให้ปัตตานีใน ค.ศ. 2004 (พ.ศ. 2547) กลายเป็นดินแดนเปิดสำหรับพวกสุดขั้ว ทั้งกลุ่มแบ่งแยกดินแดน และผู้สนับสนุนความรุนแรง (McCargo 2008)

ความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่หลังจากเหตุความรุนแรงในปี พ.ศ. 2547

เรื่องเล่าเกี่ยวกับความห่างเหินระหว่างคนต่างชาติพันธุ์และศาสนา ได้ถูกถ่ายทอดจากปากคำของหญิงชาวมลายูมุสลิม พวกเขาสัมผัสได้ว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ความสัมพันธ์

ของพวกเขาพบกับชาวไทยพุทธนั้นเปลี่ยนแปลงไป ดังที่เกะนิอายเล่าประสบการณ์ว่า “วันก่อนเกะเจอเพื่อนคนพุทธที่เคยเรียนโรงเรียนเดียวกันกับเกะเค้าเป็นครู มานั่งรอรถอยู่ที่ศาลา มันไม่มีรถเลยเย็นมากแล้ว เกะไปกับลูกชายก็เห็นเขา ถามเขาว่าจะไปไหน เขาบอกจะเข้าบ้าน แต่ไม่มีรถเลย เกะก็บอกว่ามาด้วยกันก็จะไปส่งให้ บ้านเขาอยู่ในบ้านคนไทยพุทธเลยจากบ้านเกะไปอีก เขาถามเกะว่าไม่กลัวเหรอ ไปส่งเค้านี้ไม่กลัวเหรอ เกะบอกว่าไม่กลัว คนเราถ้าพระเจ้าบอกให้ตายอยู่ที่ไหนเราก็ตาย” เรื่องเล่าของเกะนิอายยังมีอีกด้านที่สวยงาม เธอเล่าว่า “เกะไปเจอครูของเกะที่ตลาด ครูไทยพุทธนี้แหละ เค้าก็เข้ามาทักเกะ เค้าบอกว่าไม่คิดเลยว่าเธอจะเก่งขนาดนี้ เธอทำงานต่อสู้เพื่อคนอื่น ลูกศิษย์ครูเก่งมาก เค้าบอกแบบนี้”

ส่วนเกะนิปานะ เธอเล่าว่าแม่ของเธอมีลูกบุญธรรมเป็นคนไทยพุทธ มาบัดนี้เมื่อเกิดเหตุความรุนแรงขึ้นเธอเล่าว่า “พี (ลูกบุญธรรมของแม่) เค้าก็ไม่กล้าเข้ามาที่บ้าน เค้าคงกลัว เราก็คงเข้าใจเค้านะ ถ้าเค้ามาเราก็คงกลัวว่าจะมีใครทำอันตรายเค้าริเปล่า แต่แม้เราจะห่างเหินกันไปแต่ความรักแบบพี่น้องความรักแบบแม่ลูกมันก็ยังอยู่นะ พีเค้าก็ยังโทรมา แม่มีอะไรแม่ก็ฝากเราไปให้เค้า เพียงแต่เค้าไม่ได้มาเยี่ยมแม่ที่บ้านเหมือนแต่ก่อน”

นอกจากเรื่องเล่าข้างต้นนี้แล้ว หญิงชาวมลายูมุสลิมคนอื่นก็เล่าในทำนองเดียวกัน ผู้เขียนสรุปใจความได้ว่าเมื่อเล่าถึงความสัมพันธ์กับคนไทยพุทธในยุคที่ความรุนแรงมาเยือน เสียงของชาวมลายูมุสลิมจะเล่าเรื่อง 2 ด้าน คือเล่าทั้งความห่างเหินที่พวกเขาเองสัมผัสได้เมื่อเกิดเหตุความรุนแรงขึ้นแล้ว กับการเล่าถึงเรื่องสายใยแห่งความผูกพันที่ยังคงยืนยาวข้ามพรมแดนที่ความรุนแรงขีดค้นเอาไว้ได้

นอกจากนี้หญิงชาวมลายูมุสลิมยังมีเรื่องเล่าจากสายตาของคนที่ถูกสังคมหมางเมิน พวกเธอเล่าว่าเมื่อรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ทำให้รู้สึกได้ว่าสังคมเหมารวมพวกเธอว่าเป็นผู้ก่อเหตุ เช่น เกะนิปานะเล่าว่า “การทำงานของสื่อนี้อยากให้รอบด้านนะ อย่างวันก่อนพระถูกฆ่าก็ไปจับคนมาออกข่าวครึกโครมว่าผู้ก่อความไม่สงบเป็นคนทำ แต่พอพิสูจน์จริงว่าเป็นเรื่องส่วนตัวก็ไม่มีข่าวชี้แจงให้สังคมรับรู้เลย คนก็ฝังใจอีกว่ามุสลิมไปฆ่าพระ” เกะนิอาจึงบอกว่า “ข่าวที่ออกไปส่วนมากสร้างความรู้สึก ว่าเราอีกแล้ว เขาว่าเราอีกแล้ว มันทำให้รู้สึกเหมือนถูกรังแก คนก็รู้สึกร่วมกันว่าพวกเราถูกรังแก อย่างนี้นั่นไม่ดีเลย มันจะกลายเป็นศัตรูกันไป”

สิ่งที่ทำให้ชาวมลายูมุสลิมรับรู้อย่างลึกซึ้งว่าสังคมไทยมองพวกเขาเหมือนในฝันคือปฏิกิริยาจากผู้คนในสังคมที่พวกเขาได้พบยามที่เดินทางออกจากพื้นที่สามจังหวัดชายแดน กะนิษฐาเล่าว่า “เราไปกับโครงการนะ เขาพาเราไปเที่ยวให้ผ่อนคลายจากเรื่องเหตุการณ์ในพื้นที่ แต่เราเจอประจำ เวลารถไปจอดให้คนกินข้าวให้เข้าห้องน้ำ ในห้องน้ำนี่เขาจะเขียนด่าเลยนะว่า เราเป็นพวกก่อความรุนแรง” กะลาจึงเล่าว่า “ตอนเกิดเหตุการณ์ใหม่ๆ ก็ขึ้นมากลางทุ่งเราโบกแท็กซี่เค้าไม่รับเลย มันผิดปกติ เรายังคิดว่า เอ้อ! เพราะเราคลุมฮิญาบ เพราะเรามาจากสามจังหวัด รีบเล่า”

ความรู้สึกที่ชาวมลายูมุสลิมถ่ายทอดออกมานี้เป็นทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นจริงและสิ่งที่พวกเขาคาดว่าจะเป็นเช่นนั้น แต่การคาดเดานี้ก็วางอยู่บนพื้นฐานอารมณ์ความรู้สึกที่สังคมใหญ่ส่งมาถึงตัวพวกเขาเอง ที่สุดแล้วพวกเขาก็ได้แต่พูดว่า “ไม่อยากให้สังคมมองเราว่าเป็นคนก่อเหตุ คนมุสลิมไม่ใช่พวกนิยมความรุนแรง ศาสนาของเราก็ดสอนให้คนเป็นคนดี สอนให้เรียนรู้ศาสนาอื่นเพื่อที่จะให้อยู่ร่วมกันได้”

ทำไมผู้ก่อความไม่สงบต้องฆ่าครู

ในหมู่ผู้ที่ถูกทำร้ายและต้องบาดเจ็บล้มตายมาโดยตลอด คือ ครู การที่ครูถูกฆ่าตายเป็นจำนวนมากสร้างความกังขาว่า “ทำไมผู้ก่อความไม่สงบต้องฆ่าครู” ผู้เขียนนำคำถามนี้เข้ามาสู่การสนทนาเพราะต้องการเจาะประเด็นให้ลึกลงไปว่าผู้เล่าจะอธิบายถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับบรรดาครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างไร

เรื่องเล่าของหญิงชาวมลายูมุสลิม สะท้อนว่าพวกเขาก็เฝ้ามองสิ่งที่เกิดขึ้นกับครูอยู่เช่นกัน กะนิษฐาเล่าว่า “เราเศร้านะเวลาได้ข่าวครูถูกยิงถูกทำร้าย เราไม่รู้ว่ามีใครทำร้ายครู ชาวบ้านที่นี่เค้าก็รักครูทั้งนั้น วันก่อน ผอ.ไทยพุทธย้าย เรายังจัดงานเลี้ยงส่ง เพราะว่าเค้าดีกับเรามาก เป็นที่ปรึกษาให้กลุ่มแม่บ้านด้วย ช่วยเขียนโครงการช่วยทุกอย่าง ถ้าใครเค้าไม่เชื่อว่าเรารักครู เค้าแผ่นซีดีไปดูก็ได้ ในงานเลี้ยงส่งนั้นชาวบ้านร้องไห้กันทุกคน”

กะนิษฐาจึงผู้ให้ข้อมูลที่ประกอบอาชีพครูเล่าว่า “ไม่ทราบสาเหตุจริงๆ คิดว่าครูคงเป็นป่านึงเป็นเป้าที่ง่ายที่สุดมั้ง ครูเดินทางเข้าออกเป็นเวลา เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ก็เลยง่ายที่จะลงมือเรื่องการศึกษาที่น่าจะเกี่ยว เดิมเป็นการศึกษาทางเดียวเป็นสายสามัญไม่มีเรื่องศาสนา มันเลยเป็นปม เดียวนี้ดีขึ้นมากมีการเอาศาสนามาจัดให้เรียนในระดับประถมทำให้เรื่องศาสนาเข้มข้น

ขึ้นและทำให้เห็นว่ารัฐไม่ได้ทอดทิ้ง ยังส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องนี้ เดิมทีเรียนสามัญอย่างเดียว อีกฝ่ายหนึ่งเขาอาจมองว่าเป็นหลักการที่ผิด รัฐอาจจะเห็นว่าเป็นการล้มเหลวในการสื่อสารความเข้าใจ และก็สันนิษฐานว่าคนที่ไปเข้าร่วมคือผู้หลงผิดเพราะไปเชื่อการตีความที่บิดเบือน ก็เลยเอาการศึกษาเข้ามาแก้ เหตุเกิดกับครูเราก็หัดๆ เพื่อนครูตัวเล็กๆ ไม่มีอาวุธเลย เค้าทำได้ยังไง ทำทำไม ก็อยากรู้ว่าใครทำ อยากหาคนแก้ปัญหามันเป็นเพราะความขัดแย้งกับรัฐรีเปล่าที่ทำให้เค้าก่อเหตุ เรื่องอื่นก็เป็นไปได้เค้าอาจจะค้ายาเสพติดค้าของหนีภาษีแล้วมาก่อเหตุทำครู ให้มันเกิดความวุ่นวายก็เป็นไปได้”

กะนิลาจิครูหญิงชาวมลายูมุสลิมอีกคนหนึ่งกล่าวว่า “เรื่องที่เค้าทำร้ายครู เราก็อยากรู้เหมือนกันว่าใครเป็นคนทำ อยากจะทราบสาเหตุว่าทำไมต้องเอาชีวิตครู ครูไม่ใช่คนที่ทำผิดคิดชั่วอะไร ครูไม่ว่าจะเป็นครูสอนในโรงเรียนของรัฐหรือครูปอเนาะก็อยากให้เด็กนักเรียนอยากให้นักเรียนมุสลิมมีความรู้เป็นคนดีของสังคม ถ้าจะพูดว่าพวกแบ่งแยกดินแดนเป็นคนทำ ครูก็ไม่ได้ปลุกฝังให้นักเรียนคิดชั่วหรือคอยต่อต้านฝ่ายอุดมการณ์”

ที่สุดแล้วเสียงจากหญิงชาวมลายูมุสลิมทั้งที่เป็นคนทั่วไปและเป็นครูเอง ต่างไม่ทราบเหตุผลที่แน่ชัดว่าทำไมจึงเกิดเหตุความรุนแรงขึ้นกับครู สิ่งที่พวกเขาสะท้อนออกมา บอกว่าเป็นเพียงการคาดเดาจากประสบการณ์ที่มี ด้วยความสับสนอลหม่านในพื้นที่ เป็นเรื่องง่ายที่สุดถ้าจะบอกว่าการทำร้ายครูอาจเป็นการสร้างสถานการณ์ของผู้ต้องการผลประโยชน์จากเหตุความรุนแรง ส่วนการก่อเหตุกับครูเพราะเรื่องการจัดการศึกษาของรัฐที่แต่เดิมไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องศาสนาอิสลาม หรือเรื่องความไม่พอใจของฝ่ายอุดมการณ์ชาตินิยมปัตตานีที่คิดว่าครูคอยเลี้ยมให้เด็กนักเรียนต่อต้านพวกเขา ทั้งสองเรื่องให้ภาพถึงการสร้างข้อตรงข้ามทั้งจากฝ่ายรัฐและฝ่ายผู้ต่อต้านรัฐ ด้านเรื่องความสัมพันธ์ของครูกับชุมชนนั้น เรื่องเล่านี้ก็บอกว่าครูยังคงมีภาพที่ดีในสายตาของชาวบ้าน คนในท้องถิ่นมิได้ต่อต้านการทำหน้าที่ของครูในโรงเรียน คนในพื้นที่ยังคงอยากให้ครูกับชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน

ครูหญิงหลังในความรู้และความทรงจำของชาวมลายูมุสลิม

เมื่อหญิงชาวมลายูมุสลิมเล่าถึงครูหญิง พวกเขาสงสารเห็นใจ ยิ่งเมื่อได้เห็นคลิปครูหญิงถูกทำร้าย กะนิคนหนึ่งตั้งคำถามว่า “เค้าทำได้ยังไง เค้าทำกับผู้หญิงตัวเล็กๆ อย่างนั้นได้อย่างไร”

เมื่อผู้เขียนถามว่าคนที่ทำร้ายครุฑหลังเป็นใคร พวกเขาพร้อมใจกันตอบว่า “เราไม่รู้เพราะเราไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์นั้น” บางคนขยายความว่า “ที่สามจังหวัดก็เป็นแบบนี้ เกิดเหตุขึ้นแต่ละทีก็ไม่ว่าใครเป็นคนทำกันแน่ มันไม่เหมือนกับที่อื่น (ต่างประเทศ) ที่เค้าจะออกมาบอกเลยว่าเค้าเป็นคนทำและทำไปทำไม”

เรื่องเล่าในส่วนนี้มีสิ่งที่น่าสนใจว่าหญิงชาวมลายูมุสลิมเหล่านี้ได้สะท้อนภาพความรุนแรงที่สร้างความสับสนอลหม่านให้แก่ผู้คนในพื้นที่เมื่อเกิดเหตุความรุนแรงขึ้น โดยมากแล้วเจ้าหน้าที่รัฐก็ไม่กล้าเข้าไปในที่เกิดเหตุเพราะกลัวจะเป็นกับดักที่วางไว้รอทำร้ายตน แต่นั่นก็ทำให้ความจริงหลายประการล่องลอยไปกับสายลมแห่งความหวาดระแวง เพราะในพื้นที่นั้น “เราไม่ว่าใครเป็นใคร” เรื่องเล่ายังบอกถึงความรู้สึกที่พวกเขามีต่อครูไทยพุทธ ความสะเทือนใจ ความเห็นใจ ความรู้สึกที่ไม่อยากให้เกิดเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นกับครูคนใดอีก ทั้งหมดนี้บอกเราว่าในสายตาของชาวบ้านครุฑมิใช่ศัตรูของพวกเขา

ในเรื่องข่าวของครุฑหลังตามสื่อต่างๆ หญิงชาวมลายูเล่าว่าเมื่อฟังข่าวสารจากสื่อในบ้านเมือง ภาพที่ออกไปก็สร้างความไม่สบายใจให้แก่พวกเธอเป็นอย่างมากเพราะ

“เขาพูดว่าคนที่ทำเป็นมลายูมุสลิม พูดอย่างนี้มันฟังแล้วรู้สึกว่ นายทุกคนเป็นคนทำครุฑหลัง”

“ก็มีคนเค้าพูดกันว่าทหารพรานเป็นคนทำแล้วโยนความผิดให้ชาวบ้าน”

“มีผู้หญิงในหมู่บ้านเยอะเลยที่ตกเป็นผู้ต้องหาทำร้ายครู ตอนนั้นก็พิสูจน์แล้วว่าเค้าเข้าไปช่วยครู เขาไม่ผิด แต่เวลาแบบนี้ทำไมข่าวไม่ออกบ้าง เราเข้าไปที่หมู่บ้านดูจึงสื่อปะเข้าไปคุยกับชาวบ้าน ทุกคนก็บอกว่ารักครุฑหลัง ครูนี้เป็นคนดีชาวบ้านรัก ชาวบ้านเค้าไม่ทำหรรอกกับครู”

บุญเก๊ะ ผู้ให้ข้อมูลชาวมลายูมุสลิมคนหนึ่งติดตามสื่อ เช่น ภาพยนตร์เรื่อง พลเมืองจุฬาลงกรณ์ ในการสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2554 ว่า “เราไม่ว่าหนังสือเค้าต้องการสื่ออะไรกันแน่ เค้าอยากสร้างสันติภาพหรือ แต่ตอนที่เรารู้เรารู้สึกว่าเรากลัว เราไม่กล้าไปเขียนรายเพราะเรารู้สึกว่าคนที่นั่นเกลียดเรา ไม่เฉพาะคนเชียงรายนะเราคิดว่าถ้าคนทั่วไปเค้าดูก็จะเกลียดเราเหมือนกัน”

เมื่อได้ฟังเรื่องเล่าเกี่ยวกับ ครูจุหลิง ชาวมลายูมุสลิมก็อยากจะสื่อสารกับผู้คนในสังคมบ้างเช่นกัน หญิงชาวนราธิวาสคนหนึ่งบอกว่า “เราอยากจะบอกสักอย่างว่าเวลาที่ครูถูกทำร้ายเราก็ส่งสารครูทุกคน เราไม่ได้อยากให้เกิดเหตุกับครู เวลาครูถูกทำร้ายข่าวก็ออก ทุกคนก็สนใจทุกคนก็มาช่วยกันเรียกร้อง พอเปรียบเทียบกับเราที่เป็นชาวบ้านนี่เราโดนทุกวันนะ มันเหมือนเราไม่สำคัญ” ส่วนคนอื่น ๆ พูดยืนยันเหมือนกันว่า “ไม่อยากจะหวังว่ามุสลิมทุกคนเป็นคนทำ”

เรื่องเล่านี้สะท้อนความรู้ที่หญิงชาวมลายูมุสลิมมีต่อตนเอง พวกเขาเข้าใจว่ากระแสสังคมในเวลานี้มองพวกเขาเป็นผู้นิยมความรุนแรง น้ำเสียงนี้นอกจากตัดพ้อแล้วยังเป็นเสียงของผู้ที่ร้องขอความเป็นธรรมให้แก่ตนเอง เพราะเธอไม่ใช่คนก่อเหตุแม้ว่าอาจจะมิใช่ชาติพันธุ์และศาสนาเดียวกันกับผู้ก่อเหตุก็ตาม ส่วนอีกประเด็นที่น่าสนใจคือในสารนี้ปรากฏเรื่องเล่าที่ต่างออกไปจากเรื่องเล่ากระแสหลัก คือการที่ผู้คนเล่าถึงกันว่าเหตุการณ์ครั้งนี้มีรัฐอยู่เบื้องหลัง นั่นตีความได้ว่าชาวบ้านมีความหวาดระแวงต่ออำนาจรัฐเป็นอย่างมาก ในสายตาชาวบ้านเรื่องเล่านี้ยังคงน่ารับฟัง เพราะพวกเขามีความทรงจำเรื่องที่ชาวมลายูมุสลิมถูกเจ้าหน้าที่รัฐอุ้มหาย ถูกตั้งข้อกล่าวหาอย่างไม่เป็นธรรม ส่วนเรื่องที่เล่ากันว่าครูเป็นสายลับให้แก่ฝ่ายรัฐ ก็เป็นการคาดเดาจากเหตุการณ์แวดล้อม และผู้ให้ข้อมูลก็เชื่อว่าจะเห็นด้วยกับการทำร้ายสายลับอย่างทารุณโหดร้าย

ผู้อ่านจะสังเกตเห็นว่าในส่วนท้ายของบทความนี้ ผู้เขียนได้เลือกใช้วิธีการศึกษาเรื่องเล่าจากชีวิตและประสบการณ์จริง และวิเคราะห์เรื่องเล่าในเชิงปรากฏการณ์วิทยา ซึ่งเน้นความเป็นอัตวิสัย (subjectivity) และให้ความสำคัญกับเรื่องอารมณ์และความรู้สึกที่มีอยู่ในเรื่องเล่า แนวคิดนี้มองว่า อารมณ์ความรู้สึก มิได้เป็นเพียงส่วนประกอบของเรื่องเล่า เพราะในยามที่อารมณ์ความรู้สึกถูกสร้างขึ้นมาสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง อารมณ์ความรู้สึกที่รุนแรงจะเป็นดั่งม่านที่จะมาปกคลุมจิตใจ จนทำให้เกิดอคติ ฉันทาคติ การศึกษาแนวปรากฏการณ์นิยมเช่นนี้ ทำโดยการเข้าไปใกล้และการถอยห่างออกมา ดังที่ผู้เขียนได้พยายามเอาความรู้สึกเจ็บปวดของกรณีศึกษา มาเล่า นี่คือการเข้าไปใกล้ และผู้เขียนจะถอยออกมาวิเคราะห์เรื่องเล่า เพื่อพิจารณาถึงความย้อนแย้ง ตรรกะเบื้องหลัง และอัตลักษณ์ของผู้เล่า ฯลฯ สิ่งเหล่านี้กรณีศึกษาอาจไม่มีเจตนาที่จะเล่าให้ผู้เขียนฟัง แต่เกิดจากการที่ผู้เขียนเข้าไปใกล้ เข้าใจความรู้สึก เข้าใจความทุกข์ เสร็จแล้วถอยออกมาวิเคราะห์เรื่องเล่าดังกล่าว ตามแนวทางการวิเคราะห์เรื่องเล่าเชิงปรากฏการณ์วิทยา ซึ่งปีเตอร์ เอ็ม. เคลเลทท์ (Peter M. Kellest) ใช้ในการศึกษาความเกลียดชังโดยจำเพาะเจาะจงการวิเคราะห์เรื่องเล่าของผู้ก่อเหตุเพิ่มขึ้น โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ขั้นตอนด้วยกัน ขั้นแรก

คือการให้คำจำกัดความ (description) ขั้นที่สองคือการหาแก่นของความหมาย (reduction) และขั้นสุดท้ายคือการตีความ (interpretation) ด้วยวิธีนี้จะทำให้ทราบว่าผู้ให้ข้อมูลให้ความหมายกับการข่มขืนอย่างไร ให้ความหมายกับตัวเองและผู้อื่นอย่างไร รวมถึงความเกี่ยวโยงของเรื่องเล่ากับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเป็นอย่างไร (Kellelt 1995)

การศึกษาเรื่องเล่าด้วยวิธีนี้ จะทำให้เห็น “คน” ในวาทกรรมได้มากขึ้น ทำให้ไม่มองว่าคนเป็นเหยื่อของวาทกรรมแบบเหมารวม เพราะได้แสดงให้เห็นว่า การที่คนเราจะซึมซับ หรือเชื่อวาทกรรม หรือตั้งคำถามกับวาทกรรมใดวาทกรรมหนึ่ง เป็นเรื่องที่ไม่ง่ายเสมอ (inconsistent) ไม่เป็นภาพเหมารวมแบนราบ เมื่อคนผ่านประสบการณ์ตรง เช่น มีประสบการณ์ชีวิตที่สันติสุข มีประสบการณ์ชีวิตที่ต้องทนทุกข์กับความรุนแรง ประสบการณ์จริงนี้จะหล่อหลอมให้คนตีความ หรือตอบโต้ต่อวาทกรรม (ต่างๆ) แตกต่างกันไป การเลือกศึกษาเรื่องเล่าด้วยวิธีนี้ เป็นไปเพื่อเน้นให้เห็นถึงความย้อนแย้ง ลักลั่น ขัดกันเอง หรือความไม่สม่ำเสมอในเสียงของผู้เล่า ซึ่งก็คือความเป็นจริงที่มีอยู่ในเรื่องเล่านั่นเอง

สรุป

อัมพร หมาดเด็น ได้กล่าวถึงสถานการณ์ 3 จังหวัดชายแดนใต้ในความรับรู้ของสาธารณชนว่า นับแต่ปี พ.ศ. 2547 ถึงปัจจุบันว่า ภาพของพื้นที่นี้คือพื้นที่แห่งความรุนแรง เต็มไปด้วยผู้ร้าย และโจรแบ่งแยกดินแดน มีแต่ความหวาดกลัวและไม่น่าไปเยือน (Saki Andaman 2550) ภาพความรุนแรงในพื้นที่ดังกล่าวมีผลมาจากการถูกกำหนดผ่านกระบวนการถ่ายทอดชุดความคิดและความเชื่อจากผู้มีอำนาจที่เป็นทางการ และขยายสู่สังคมอย่างรวดเร็ว ในขณะที่คนในสังคมบริโภคนิยมมักไม่สนใจไต่ถามถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดอาการ เพราะคำอธิบายโครงสร้างหลักดังกล่าวบริโภคได้ง่ายและรวดเร็ว อีกทั้งยังถูกฉายภาพซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนคนในสังคมคุ้นชินกับกฎเกณฑ์ชุดนี้ และดูเหมือนว่าสิ่งที่ปรากฏต่อสายตา ต่อความรับรู้ของสาธารณชนนั้น ถูกสังคมพิพากษาแล้วว่าเป็นความจริงทั้งที่ยังไม่ได้ตรวจสอบ

งานชิ้นนี้จึงต้องการบอกแก่สังคมว่า ในเรื่องเล่าเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนใต้ นั้นอุดมไปด้วยวาทกรรมรัฐที่มีต่อชาวมลายูมุสลิม และสามารถศึกษาได้จากเรื่องเล่าเกี่ยวกับครุฑไทยพุทธคนสำคัญอย่างครุฑหลัง ปงกันมุล เรื่องเล่าเกี่ยวกับครุฑหลังที่มีรัฐเป็นผู้เล่าส่งต่อชุดความรู้เรื่องครุฑไทยพุทธให้แก่สังคมไทย โดยอาศัยการสร้างซ้ำตรงข้ามเป็นเครื่องมือ

ภาพครูเป็นตัวแทนของการพัฒนาทางการศึกษา ตรงกันข้ามกับภาพของผู้คนในท้องถิ่นที่ต้องได้รับการพัฒนา ภาพครูผู้มีความรู้ตรงกันข้ามกับฝ่ายก่อเหตุผู้โง่เขลา ภาพครูหญิงตัวเล็กๆ มือเปล่า ไม่มีทางสู้ ตัดกับภาพผู้ก่อเหตุจำนวนมากที่รุมเข้าทำร้ายเธอ ภาพความเป็นคนบ้านไกล ขัดกับภาพชาวบ้านเจ้าของพื้นที่ ภาพศิลปินที่มีความอ่อนโยนในจิตวิญญาณสื่อความคิดสื่ออารมณ์ออกมาทางงานศิลปะ ข้างตัดกับภาพของผู้ที่มีความหยาบช้ำในจิตใจที่ใช้ความรุนแรงเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตน เห็นได้ว่าเรื่องเล่าเกี่ยวกับ ครูจุฬิงทั้งหมดที่หยิบยกมาเป็นตัวอย่างของวาทกรรมรัฐที่แสดงภาพแม่พิมพ์ของชาติที่สมบูรณ์แบบตามอุดมคติของสังคม ครูผู้มีศรัทธาในวิชาชีพ มีคุณธรรมความดีเป็นที่รักของผู้คนทั่วไป ครูผู้ยึดเอาองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นแบบอย่างในการตั้งใจทำงานเพื่อประชาชน ครูผู้มี “อุดมการณ์และจิตวิญญาณความเป็นครู” และสุดท้ายครูกลับตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงโดยผู้ที่ทำร้ายครูเป็นชาวมลายูมุสลิม ที่สุดแล้วความรู้และความจริงในเชิงทฤษฎีได้มอบอำนาจให้แก่ผู้เขียนในการที่จะพูดว่า “ความตายของครูจุฬิงและความตายของครูในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนทุกคนนั้นเป็นประโยชน์ต่อรัฐไทย”

รัฐได้ใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับครูจุฬิงเป็นการเผยแพร่ตอกย้ำถึงความรุนแรงที่มีอยู่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากเรื่องเล่าข้างต้นทำให้เราได้เห็นบทบาทของรัฐในกระบวนการสร้างวีรสตรีผู้เสียสละขึ้นมา รัฐมีส่วนสำคัญตั้งแต่ต้น ทั้งเรื่องการช่วยเหลือครูจุฬิงออกจากที่คุมขัง การรักษาพยาบาล สืบเนื่องมาจนถึงพิธีศพ การตีแผ่เรื่องราวของเธอโดยสื่อต่างๆ การเชิดชูเกียรติ และการสร้างอนุสรณ์สถานเพื่อรำลึกถึงเรื่องราวของเธอ เรื่องเล่าโดยรัฐให้น้ำหนักไปกับการสรรเสริญคุณความดีของครูจุฬิงซึ่งเป็นสิ่งที่ควรทำ แต่ในอีกแง่มุมหนึ่งเรื่องเล่าเช่นนี้ทำให้สังคมเสียโอกาสที่จะได้วิพากษ์ถึงที่มาที่ไปและหนทางแก้ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับครู การบอกเล่าถึงคุณธรรมความดีของครูจุฬิงเพียงอย่างเดียวไม่ได้ทำให้ประชาชนในสังคมไทยมีความรู้ในเรื่องปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพิ่มขึ้น รัฐมิได้วิพากษ์ตนเองว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นี้อย่างไร มุ่งแต่ป้ายสีดำให้กับผู้ก่อเหตุจนพาลเปื้อนเปรอะไปถึงคนมลายูมุสลิมแบบเหมารวม

หากย้อนไปทำความเข้าใจคำพูดของครูจุฬิงที่ว่า “อยากช่วยเด็ก ๆ ที่ใต้เพราะทุกวันนี้พื้นที่ในสามจังหวัดภาคใต้หาคูได้ยากเต็มที” เรื่องเล่าท่อนนี้สะท้อนว่าครูจุฬิงมองบทบาทครูว่า เป็นผู้ให้ความรู้แก่เด็กๆ การกระทำของครูสามารถตีความได้ในอีกแง่มุมหนึ่งว่า เธอก้าวข้ามการแบ่งแยกชาติพันธุ์และศาสนา เธอเลือกอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัย เพราะจิตใจของความเป็นครูที่เห็นแก่การศึกษาของเด็กเป็นสำคัญ หากผู้ก่อเหตุทำร้ายครู เพราะเห็นว่าครูเป็นตัวแทนของรัฐ

นั่นก็ทำให้เห็นว่า พวกเขาไม่สามารถข้ามพ้นปัญหาเรื่องชาติพันธุ์และศาสนาอย่างที่ครุฑหลังได้ทำ หรืออาจกล่าวได้ว่า นอกจากครุฑหลังจะเสียชีวิตพร้อมกับจิตวิญญาณของความเป็นครุแล้ว เธอยังต้องตายเพราะผู้ที่ทำร้ายเธอไม่สามารถก้าวข้ามการแบ่งแยกทางชาติพันธุ์และศาสนาไปได้

การศึกษาเรื่องเล่าเกี่ยวกับ ครุฑหลังทำให้ผู้เขียนพบเรื่องน่าเศร้า คือ บรรดาผู้ที่นำครุฑหลังมาเชิดชูสดุดี ไม่ได้มองเห็นความตั้งใจของครุฑหลัง แต่กลับมุ่งตอกย้ำเรื่องการแบ่งแยกทางชาติพันธุ์และศาสนา ซึ่งสวนทางกับอุดมการณ์ของครุฑหลังเอง ทุกคนมองไม่เห็นเลยว่า ครุฑหลังตายเพื่อที่จะบอกว่าความเป็นครุนั้น สามารถทำให้เธอก้าวข้ามความแบ่งแยกที่มาแบ่งความเป็นมนุษย์ออกจากกัน ดังที่ทั้งผู้ต่อต้านรัฐและรัฐไทยทำอยู่ เมื่อเรื่องเล่าเกี่ยวกับครุฑหลังถูกนำมาใช้เป็นสิ่งแบ่งแยกซ้ำเติมสถานการณ์ความรุนแรง และทำให้ผู้คนแตกแยกหวาดระแวงกันมากขึ้น ถึงที่สุดแล้ว ความตายของผู้มีอุดมการณ์ความเป็นครุอย่างครุฑหลังและครุอีกนับร้อยก็ยอมสูญเสียไปอย่างสูญเปล่า

รายการอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2543. *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และความเป็นอื่น*. (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. 2556. *ประวัติศาสตร์วิพากษ์: สยามไทยกับปาตานี*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- นพพร ประชากุล. 2552. *ยอกอักษรย้อนความคิด เล่ม 1 ว่าด้วยวรรณกรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อ่าน และ สำนักพิมพ์วิภาษา.
- พลสุข ตันพรหม. 2546. *เล่าเรื่อง เรื่องเล่า*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มิ่งขวัญ.
- สิริไพลิน สิงห์อินทร์. 2554. *ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์และศาสนาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้: ภาพสะท้อนจากเรื่องเล่าของครูไทยพุทธ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขา วิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุริยะ ตะวันฉาย. 2551. *บทเพลงดับไฟใต้ ปลายด้ามขวาน*. เรียบเรียงโดย ธีญวรัตน์ คงสังข์. กรุงเทพฯ: นิวไวก์เต็กการพิมพ์.

อภิญา เพื่องฟูสกุล. 2546. *อัตลักษณ์ การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

อภิญา เพื่องฟูสกุล. 2551. “แนวคิดปรากฏการณ์นิยม: การบรรยายในวิชาทฤษฎีสังคมและวัฒนธรรม 1 ประจำภาคการศึกษาที่ 1/2551.” เชียงใหม่: สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เอกสารภาษาอังกฤษ

Berger, Arthur Asa. 1997. *Naratives in Popular Culture, Media, and Everyday Life*. Thousand Oaks, London and New Delhi: Sage Publications.

Foucault, Michel. 1970. *The Order of Things: An Archaeology of the Human*. London: Tavistock Publications Ltd.

Kllett, Peter M. 1995. *Act of Power, Control, and Resistance: narrative account of convicted rapists*. Thousand Oaks, London and New Delhi: Sage Publications.

McCargo, Duncan. 2008. *Tearing Apart the Land: Islam and legitimacy in Southern Thailand*. Ithaca, NY: Cornell University Press.

Murray, Kevin. 1988. “The Construction of Identity in the Narratives of Romance and Comedy.” In *Texts of Identity*, edited by John Shotter and Kenneth J. Gergen. London, Newbury Park and New Delhi: Sage Publications.

เอกสารออนไลน์

จันจิรา สมบัติพูนศิริ. 2549. “ผู้หญิงในความรุนแรงและสันติภาพของสามจังหวัดภาคใต้.” *South See* 3(2549). สืบค้นวันที่ 20 มกราคม 2552. <https://southseemag.wordpress.com>.

“จุฬาลิง ปงกันมูล.” *วิกิพีเดีย*. สืบค้นวันที่ 22 สิงหาคม 2554. http://th.wikipedia.org/wiki/จุฬาลิง_ปงกันมูล.

ปาริฉัตร บัตรประโคน. 2549. “ ‘ผู้หญิง’ ในความรุนแรงและสันติภาพของสามจังหวัดภาคใต้: ข้อวิจารณ์.” *ศูนย์ข่าวอิสรา สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย*. สืบค้นวันที่ 20 มกราคม 2552. http://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=38835.

- พลเมืองจุฬิง (*Citizen Juling*). ภาพยนตร์. กำกับโดยไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ มานิต ศรีวานิชภูมิ
สมานรัชฎ์ กาญจนะวณิช. 2551. สืบค้นวันที่ 30 กันยายน 2554. http://www.dailymotion.com/video/xl3w9m_citizen-juling_shortfilms.
- พล พะยาบ. 2552. “พลเมืองจุฬิง: ขึ้นส่วนของอดีต?” *บล็อกของ aloneagain*, 1 กันยายน.
สืบค้นวันที่ 30 ตุลาคม 2554. <http://bit.ly/1LKEtmM>.
- เลขา เกลี้ยงเกลา และ สุเมธ ปานเพชร. 2551. “ทูตสันติภาพ...งานที่ไม่มีวันจบของสุริยะ
ตะวันฉาย.” ศูนย์ข่าวอิศรา สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. สืบค้นวันที่
20 มกราคม 2552. http://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=67730.
- Coppinocchio. 2551. “พลเมืองจุฬิง: จดหมายเปิดผนึกที่อยากให้คนไทยได้อ่าน.” *บล็อกความรู้
ไวส์โนว์*, 14 ตุลาคม. สืบค้นวันที่ 13 พฤษภาคม 2554. <http://www.wiseknow.com/blog/2008/10/14/1050/#axzz3OI9nNNrZ>.
- SakiAndaman. 2550. “เปิดงานวิจัย-จากอาเต๊ะถึงเมะจี: ตัวตนคนแดนใต้และความเป็นจริง
ทางสังคม.” *บล็อกสันติภาพคือชีวิต - Peace is life*, 1 ตุลาคม. สืบค้นวันที่ 10 มกราคม
2557. <http://www.oknation.net/blog/saki/2007/10/01/entry-1>.

การสัมภาษณ์

- กะนิอาย. 2554. *สัมภาษณ์โดยผู้เขียน*. สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์: 6 สิงหาคม.
- กะนิบุหงา. 2554. *สัมภาษณ์โดยผู้เขียน*. สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์: 8 สิงหาคม.
- กะนิปานะ. 2554. *สัมภาษณ์โดยผู้เขียน*. สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์: 5 สิงหาคม.
- กะนิอาจิง. 2554. *สัมภาษณ์โดยผู้เขียน*. สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์: 7 สิงหาคม.
- กะนิลาจิ. 2554. *สัมภาษณ์โดยผู้เขียน*. สงขลา: 8 สิงหาคม.
- บูเก๊ะ. 2554. *สัมภาษณ์โดยผู้เขียน*. สงขลา: 7 สิงหาคม.